Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Тема 1. Трансформація поняття “людський капітал” в умовах цифровізації

Ольга Протасенко

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

1.1. Історичне формування поняття “людський капітал”

Поняття “людський капітал” увійшло в науку на початку 60-х років XX століття в західній економічній літературі

Дві основні причини виникнення інтересу до людського капіталу

01

концентрація уваги на дослідженні ролі людини в економічних процесах, що обумовлено впливом антропоцентричного підходу в науці

02

активізація творчих потенцій людини, розвиток висококваліфікованої робочої сили стали найефективнішим способом досягнення економічного зростання

Теорія людського капіталу виникла на основі попереднього розвитку економічної науки

Ще за часів зародження капіталістичних відносин у працях класиків політичної економії під час визначення змісту поняття “**капітал**” були спроби віднести до нього саму людину або її здібності

Вільям Петті

першим висловив ідею про те, що люди з їх виробничими здібностями являють собою багатство. На його погляд, “вбачається розумним те, що ми звемо багатством, майном чи запасом країни і що є результатом попередньої чи минулої праці, не вважати чимось відміннимвід живих діючих сил, а оцінювати однаково”

Адам Сміт,

визначаючи суть основного капіталу суспільства, писав, що він на рівних складається не лише з машин, споруд і землі, але також “із набутих корисних здібностей усіх громадян або членів суспільства”

ДВА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ЛЮДИНИ, ЇЇ ЗНАНЬ І ЗДІБНОСТЕЙ З КАПІТАЛОМ

Перший підхід – теорія трьох факторів (В. Бейджхот, Ф. Ліст, А. Маршалл та ін.)

Прихильники цієї теорії відкидали ідею включення **людини** з її природними якостями до категорії капіталу, але при цьому схильні були розглядати, як складову частину капіталу або багатства, людські знання і здібності до праці

Другий підхід – зв'язок людини та її природних якостей з капіталом (Г. Маклеод, І. Фішер та ін.)

Поява такого підходу до людського капіталу багато в чому пов'язана з теорією "всеосяжного капіталу" І. Фішера, який стверджував, що людина, як і інші корисні матеріальні об'єкти, входить до складу капіталу

В Україні найбільшого поширення набула концепція людського капіталу, запропонована американським економістом **Джорджем Генрі Кендриком**. На його думку, капітал – це “здатність протягом певного періоду створювати певний продукт і дохід, включаючи неринкові форми доходу”

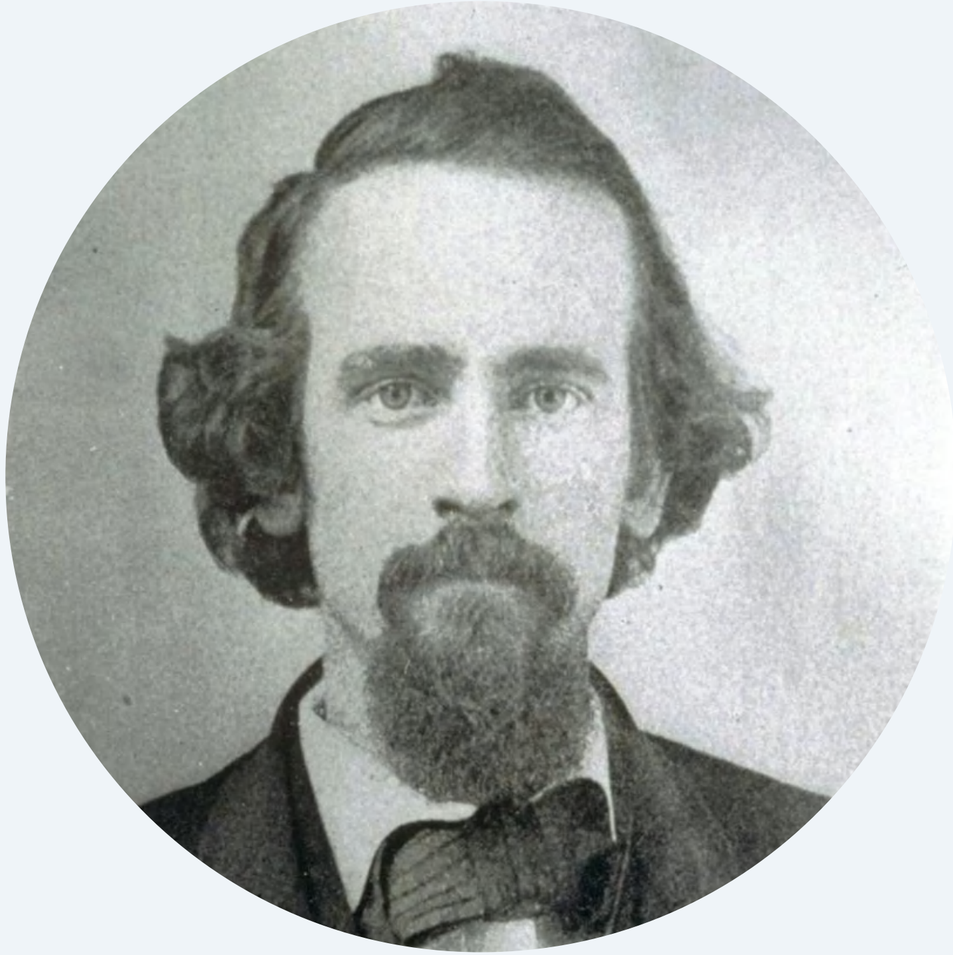

В результаті капітал поділено на дві складові – **речовий і неречовий капітали**, а кожна з цих частин, в свою чергу, поділяється на **капітал утілений і не втілений у людях**. Людським капіталом у цій структурі буде втілений у людях речовий і неречовий капітал

Речовий капітал, утілений в людях, – це капітал, одержаний завдяки внескам у формування і виховання людини. У традиційних поглядах на людський капітал такі вкладення розглядають винятково як споживання, та їх не вважають інвестиціями

Неречовий капітал, утілений у людях, – це витрати на професійну підготовку людини, її здоров'я, а також на мобільність трудових ресурсів. До втіленого в людях неречового капіталу відносять звані загальноосвітні та практичні знання

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Крім цих двох основних видів знань, Дж.Кендрик відносить до інвестицій у людський капітал **“знання, призначені для розваг”** у тій частині, якою вони сприяють отриманню психологічного ефекту, а також знання, одержані шляхом **“практичного досвіду, що здобувається під час роботи, відпочинку та роздумів”**

1.2. Класифікація людського капіталу і його рівні

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за суб'єктом використання

Сімейний

Індивідуальний

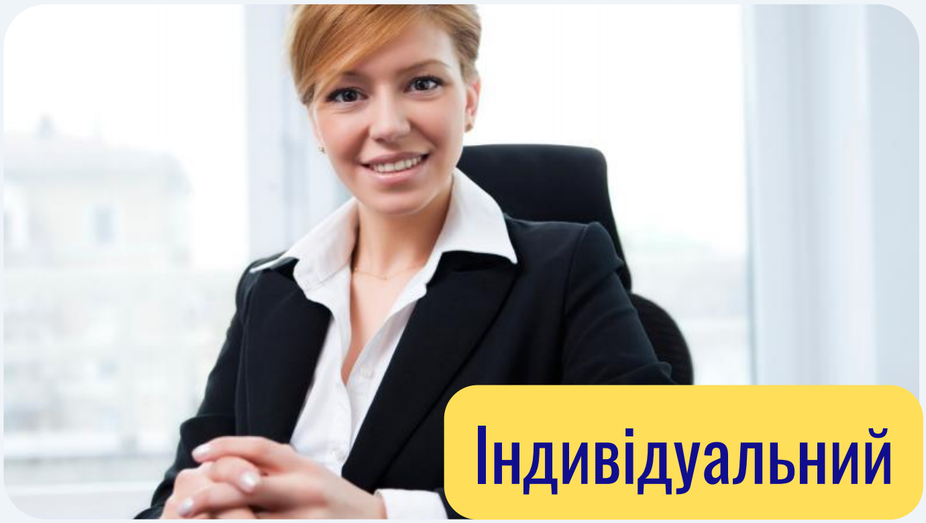

Корпоративний

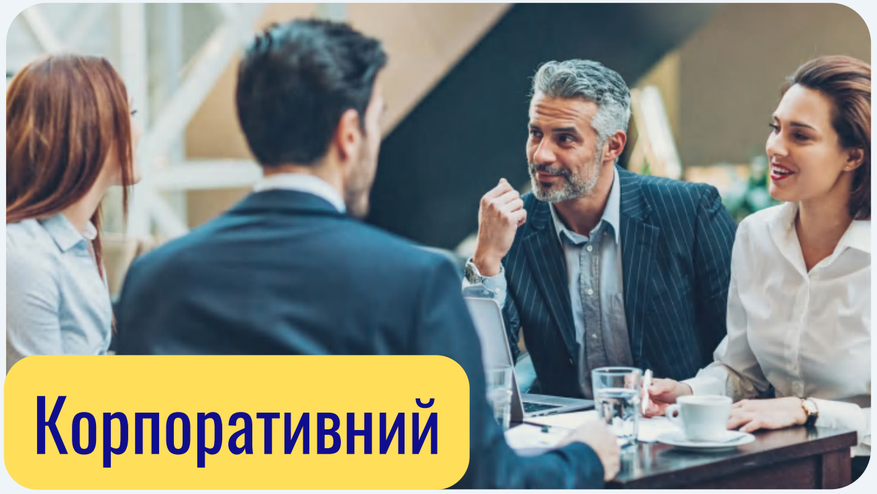

Соціально-значущий

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за структурними компонентами

Підприємницький капітал

Капітал здоров'я

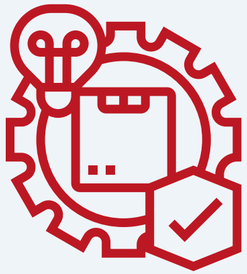

Організаційний капітал

Капітал освіти

Інтелектуальний капітал

Професійний капітал

Капітал культури

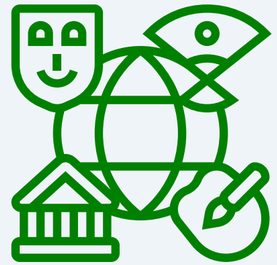

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за структурними компонентами

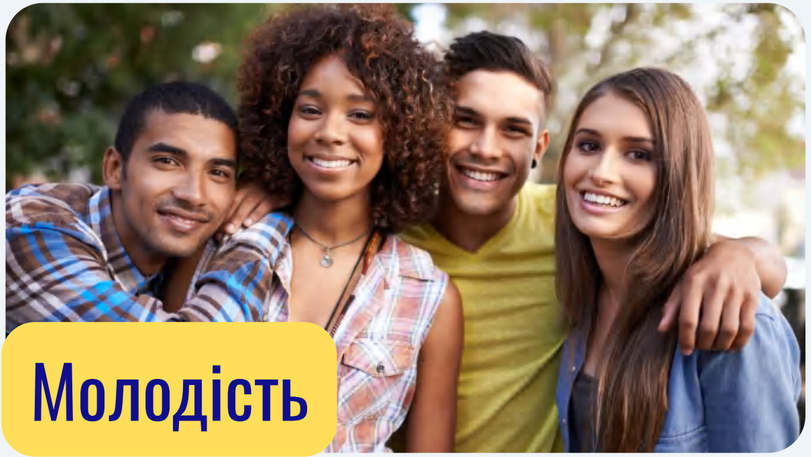

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за рівнем охоплення

Нанорівень
(працівники)

Макрорівень
(регіон, країна)

Мікрорівень
(підприємство, організація)

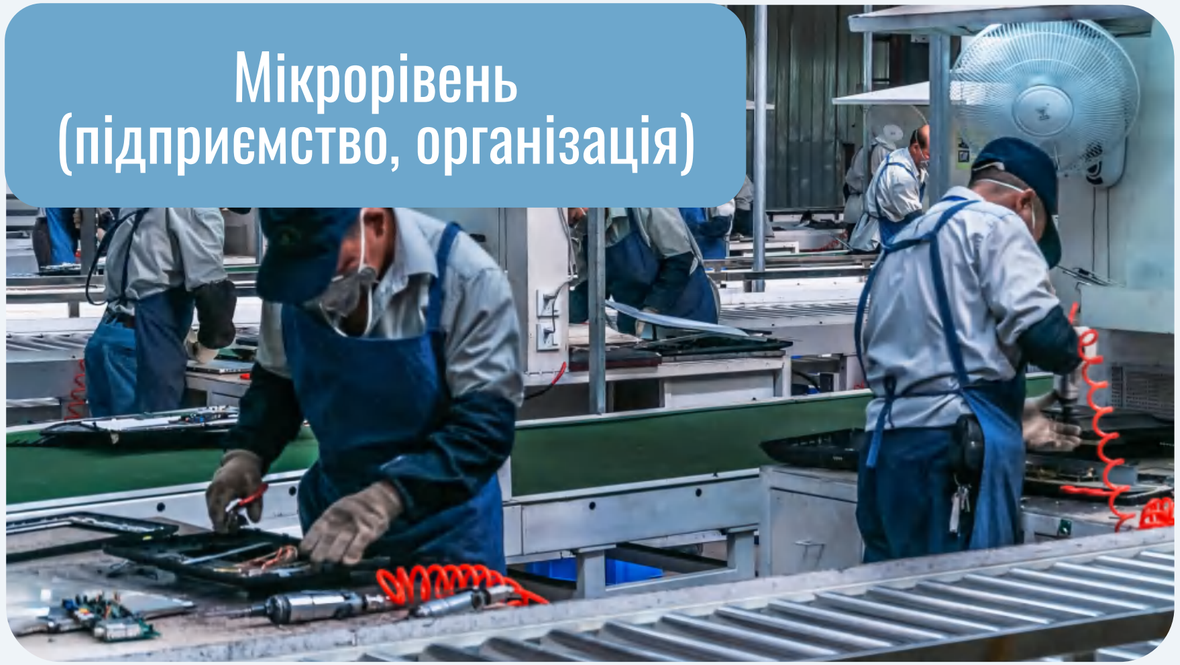

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за архетипами поколінь

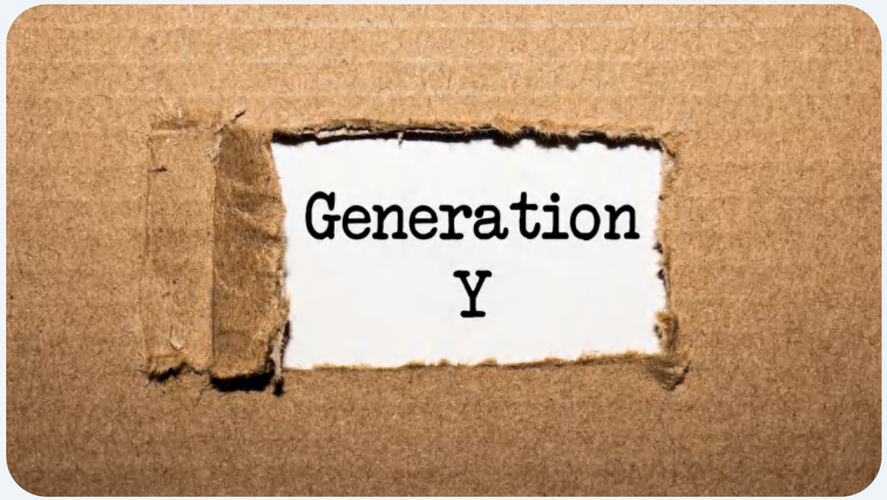

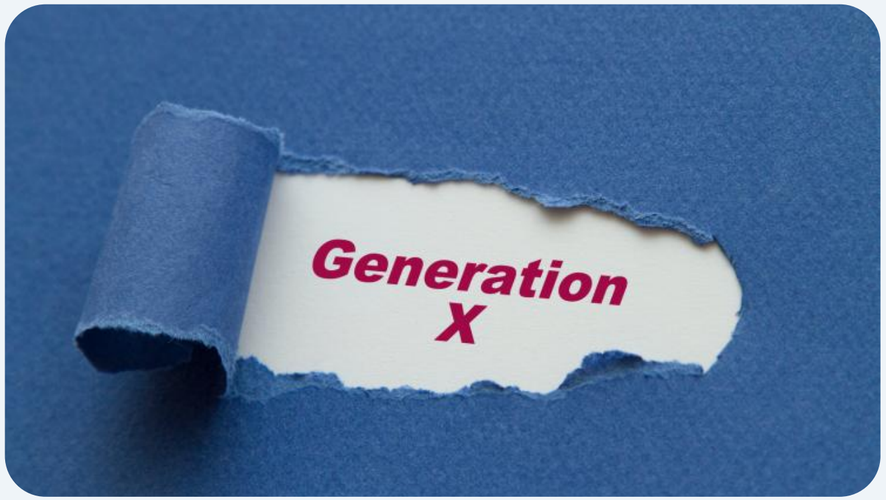

Людський капітал за рівнем ризикованості

Збалансований

Ризикований

Захищений

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал за формою втілення

Живий

Матеріалізований

Інституціональний

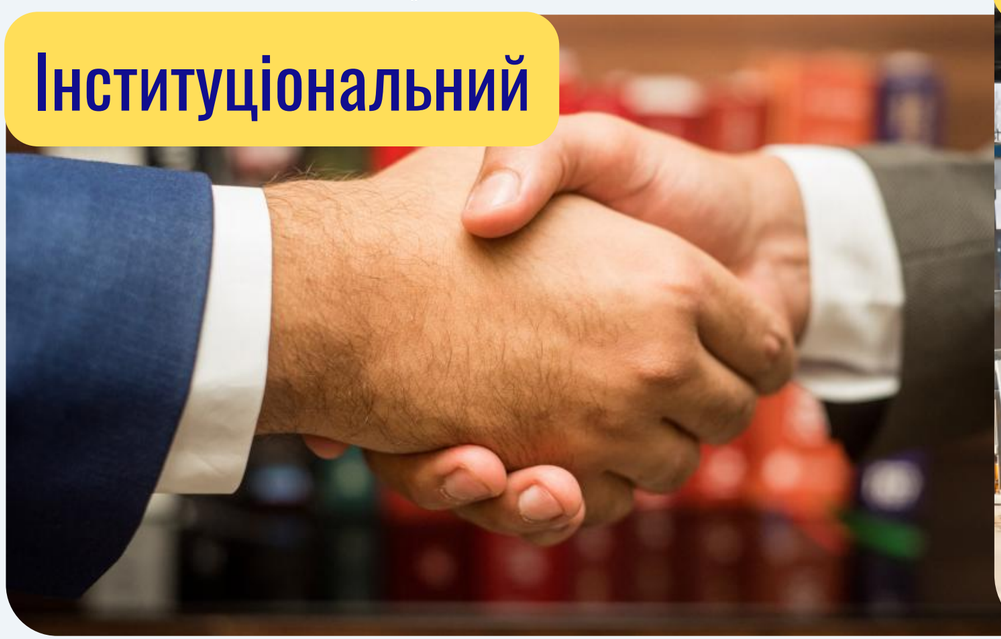

Залежно від рівня системи, в контексті якої розглядають людський капітал, розрізняють такі рівні

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ (МІКРОРІВЕНЬ)

знання і навички, які людина здобула шляхом освіти, професійної підготовки, практичного досвіду (використовуючи при цьому свої природні здібності) і завдяки яким вона може надавати цінні виробничі послуги іншим людям

КОРПОРАТИВНИЙ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ (МЕЗОРІВЕНЬ)

сукупна кваліфікація і професійні здібності всіх працівників підприємства, а також здобутки підприємства у справі ефективної організації праці і розвитку персоналу

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ (МАКРОРІВЕНЬ)

накопичені вкладення в такі галузі діяльності, як освіта, професійна підготовка і перепідготовка, служба профорієнтації та працевлаштування, оздоровлення тощо, є суттєвою частиною національного багатства країни

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Людський капітал -

це сформований і розвинутий **у результаті інвестицій** і накопичений людиною (людьми) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовують в тій або іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці та завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національного доходу

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

1.3. Розвиток людського капіталу в Україні та світі

Країни ЄС

формує близько 80% національного багатства країн ЄС

фокус на індивідуальності працівника, його здатності до саморозвитку, наявності у нього креативного мислення

країни ЄС роблять все можливе для примноження людського капіталу

Україна

формує близько 30% національного багатства України

фокус на формальних ознаках відповідності працівника виконуваній роботі (наявність документів про освіту)

Україна втрачає людський капітал через демографічні і міграційні втрати, низьку продуктивність праці тощо

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

1

Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН саме розвиток людини має бути кінцевою метою будь-якої державної політики, а економічне зростання є лише засобом для досягнення цієї мети

2

Саме людський капітал, як чинник сталого розвитку, є головною умовою продовження технологічного прогресу, і запорукою перетворення природного капіталу у виробничий капітал. Отже, людський капітал є тим стратегічним ресурсом який і забезпечує сталий розвиток як економіки, так і суспільства в цілому

3

Той факт, що в Україні розвиток людського капіталу практично зупинився, говорить про те, що наша країна втрачає потенціал для майбутнього сталого розвитку

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Ринок праці

З огляду на аналіз показників людського капіталу, визначено такі складові, покращення яких дозволить підвищити якість українського **людського капіталу**, позитивно вплинувши на економічне зростання в Україні

Наука та інновації

Охорона здоров’я

Освіта

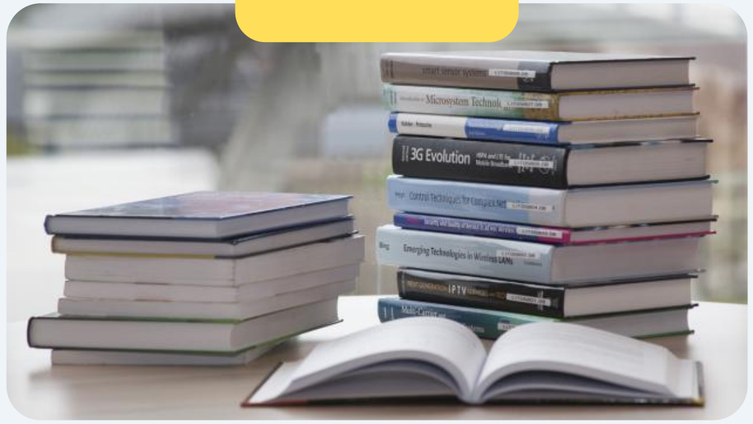

Охорона здоров’я

- профілактика та рання діагностика онкологічних, серцево-судинних хвороб, хвороб органів дихання, діабету та туберкульозу;
- покращення здоров’я та збільшення тривалості життя чоловіків

Ринок праці

- подолання проблеми безробіття молоді;
- впровадження дуальних форм освіти;
- розширення освітніх можливостей для людей середнього та старшого віку

Освіта

- покращення якості освіти, зокрема, шляхом проектного навчання;
- підвищення мотивації учнів до опанування природничих і математичної галузей знань;
- зменшення нерівності у якості освіти у великих та малих населених пунктах та різних типах освітніх закладів;
- сприяння появі в Україні спроможних університетів, зокрема шляхом трансформації закладів вищої освіти у інституції, наділені повною автономією (включно з фінансовою і кадровою)

Наука та інновації

- зміна моделі урядування у сфері науки та інновацій з приведенням її у відповідність до сучасних економічних реалій;
- збільшення видатків на розвиток науки та інновацій;
- створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку технологічного бізнесу;
- сприяння смарт-спеціалізації регіонів та розвитку інноваційних кластерів, розвиток спільних державно-приватних проектів у сфері технологій;
- розвиток спільних з іншими державами наукоємних проєктів

1.4. Трансформація людського капіталу в умовах цифровізації бізнесу

Сьогодні людський капітал набуває нових форм. Процеси глобалізації, зумовлені розвитком науково-технічного прогресу і революційними змінами в цифрових технологіях, природним чином трансформують людське суспільство. Досягнення в галузі робототехніки, адитивних технологій і поширення наскрізних технологій сприяють тому, що традиційні промислові процеси стають інтелектуально взаємопов'язаними

Люди стають головним чинником виробництва, а їхні знання, навички і компетенції стають рушійною силою розвитку цифрової економіки. Відповідно до цього змінюється підхід до формування і розвитку людського капіталу. Людський капітал на сучасному етапі його розвитку характеризується високим рівнем значимості цифрових навичок і умінь, особливим способом мислення, що дозволяє фахівцю ефективно працювати у цифровому середовищі

Erasmus+
Jean Monnet

DigiTrade
EU4UA

Co-funded by
the European Union

Ключові компетенції працівника в умовах цифровізації

- саморозвиток в умовах невизначеності
- управління інформацією і даними
- комунікація і кооперація
- креативне мислення
- постійне навчання (освіта протягом життя)
- критичне мислення

Таким чином, людський капітал в умовах цифровізації створює перевагу за рахунок розвитку у людей здібностей, що дозволяють швидко шукати інформацію про нові пропозиції на ринку, актуальні технології, навички і найкращі практики. Усе це в сукупності підтримує гнучкість мислення і прийняття рішень, виявляє перспективні альтернативи традиційним формам зайнятості і сприяє кращій реалізації людського капіталу

Підсумовуючи, маємо: **людський капітал в умовах цифровізації** – релевантний запас знань, умінь і навичок, які реалізуються на ринку праці та пов'язані з інтенсивним використанням ІКТ у процесі створення певного продукту